

Befolkningsutviklingen

Norges befolkning ved inngangen til år 2001 er beregnet til 4 504 000 personer. Folketallet passerte 4,5 millioner i september 2000. Siden vi rundet 4 millioner i 1975 har folketallet steget med gjennomsnittlig 20 000 i året. Befolkningsframskrivingene fra 1975 forutsatte ikke en så rask vekst. De regnet med lavere nettoinnvandring og høyere innvandring enn det faktisk ble, selv om dette i noen grad ble motvirket av lavere fruktbarhet enn forutsatt.

I følge anslag for 2000 var antall fødsler og dødsfall omtrent det samme som året før, mens innvandringen var langt lavere og utvandringen noe høyere (tabell 1), noe som førte til lavere befolkningsvekst enn året før. Her vil vi se litt på nærmere på disse tallene og i tillegg fokusere på noen spesielle aspekter, nemlig flyttingene til og fra Sverige og utviklingen i antall av de aller eldste (95 år og over).

Fødsler og dødsfall

Fødselstallet økte svakt for andre år på rad, fra 59.298 i 1999 til om lag 60 000 i 2000, basert på foreløpige anslag (figur 1). Samlet fruktbarhetstall (SFT)¹ økte fra 1,84 i 1999 til ca. 1,87 i 2000. Både fødselstallet og SFT har vært forbausende stabile siden slutten av 1980-tallet. SFT er litt under reproduksjonsnivået på 2,1 barn, som er det som trenges for at det ikke skal bli befolkningsnedgang på lang sikt, når vi ser bort fra inn- og utvandring. Fruktbarhetsnivået i Norge er fortsatt blant de høyeste i Europa, noe som av mange forklares med familiepolitikken.

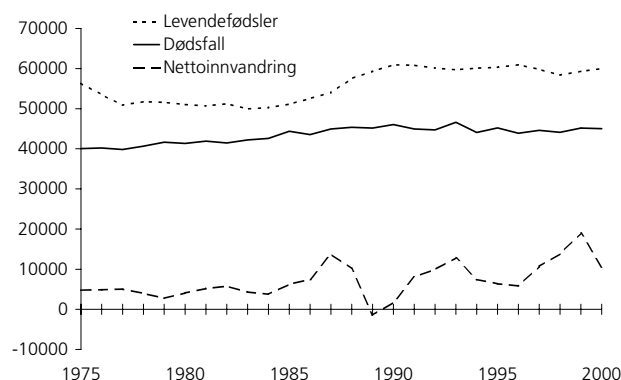
Med om lag 45 000 dødsfall holdt fødselsoverskuddet seg på omkring 15 000, dvs. 0,33 prosent, eller omtrent fire ganger gjennomsnittsnivået i EU-landene. I Europa har bare Island og Irland vesentlig høyere naturlig vekst enn Norge, mens Nederland, Frankrike og Luxembourg ligger på omtrent samme nivå. Pga. innvandringsoverskuddet vokste folketallet i alt med 0,57 prosent. Også dette er betydelig høyere enn i de fleste andre europeiske land. I Vest-Europa stiger folketallet fortsatt svakt, vesentlig pga. innvandring, mens det synker i de fleste land i Øst-Europa.

Forventet levealder ved fødselen var omtrent som i 1999. Da kunne menn forvente å leve i 75,6 år og kvinner i 81,1 år, noe som er nært det høyeste noen gang. I fire europeiske land lever mennene lenger, med Island, Sveits og Sverige på topp. Europeiske kvinner kan forventes å leve lenger enn de norske i seks land og aller lengst i Sveits, Spania og Frankrike. Internasjonalt er det fortsatt Japan som har høyest forventet levealder for begge kjønn. Japanske menn kan forvente å leve 1,8 år lenger enn norske menn, mens forskjellen er på hele 2,8 år i de japanske kvinnenes favør.

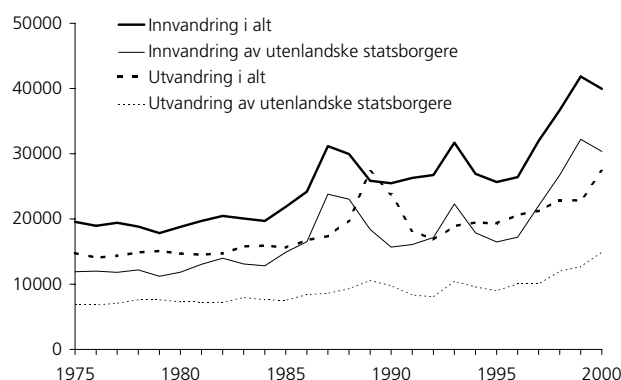
Inn- og utvandring

Innvandringen til Norge har aldri vært så stor som i 1999. Da flyttet det nesten 42 000 inn og nesten 23 000 ut, slik at nettoinnvandringen ble 19 000 (figur 2). I 2000 avtok antall innflyttinger til om lag 37 000, mens antall utflyttinger økte til 26.500. Dette

Figur 1. Befolkningsvekstens komponenter: fødsler, dødsfall og nettoinnvandring 1975-2000

Figur 2. Inn- og utvandring i alt og av utenlandske statsborgere 1975-2000

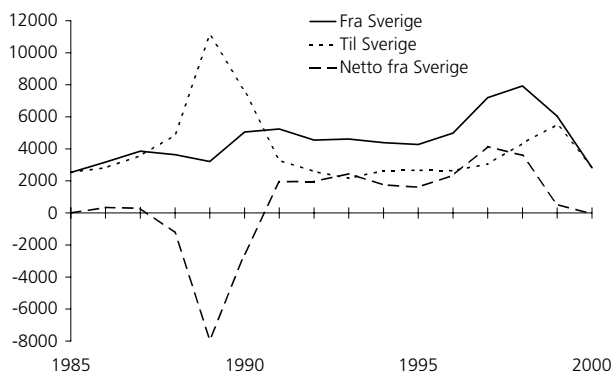

1 Samlet fruktbarhetstall beregnes som summen av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-49 år. Det kan tolkes som antall barn hver kvinne kommer til å føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden varer ved og at dødsfall ikke forekommer.

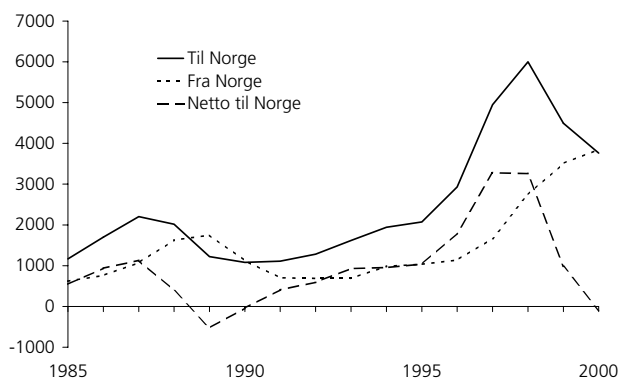
Tabell 1. Befolkningsendringer 1990-2000

År	Folketall pr. 1/1	Levende-fødsler	Dødsfall	Innvandring	Utvandring	Netto-innvandring	Fødsels-overskudd	Befolkningsvekst
1991-1995 gj.snitt pr. år	4 299 171	60 196	45 102	27 465	18 546	8 919	15 093	24 013
1996	4 369 957	60 927	43 860	26 407	20 590	5 817	17 067	22 884
1997	4 392 714	59 801	44 595	31 957	21 257	10 700	15 206	25 906
1998	4 417 599	58 352	44 112	36 704	22 881	13 823	14 240	28 063
1999	4 445 329	59 298	45 170	41 841	22 842	18 999	14 128	33 127
2000 anslått	4 478 725	60 000	45 000	37 000	26 500	10 500	15 000	25 500
2001 anslått	4 504 000							

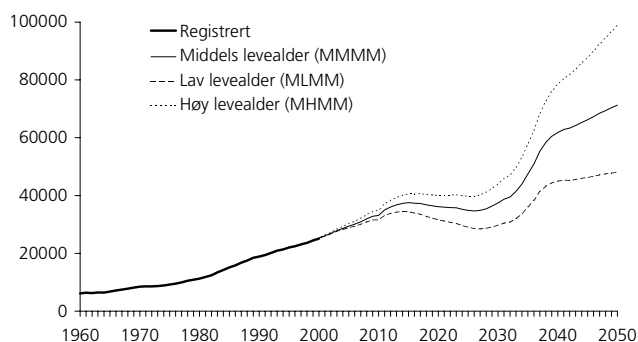
Figur 3. Flyttinger til og fra Sverige 1985-2000

Figur 4. Flytting av svenske statsborgere til og fra Norge 1985-2000

Figur 5. Antall personer 90 år og over. Registrert 1960-2000 og framskrevet 1999-2050

ga en nettoinnflytting på 10.500, omtrent som gjennomsnittet for siste tiårsperiode. Antall inn- og utvandrere befinner seg imidlertid fortsatt på et rekordhøyt nivå (tabell 1).

1999 var preget av at over 6 000 kosovo-albanere kom til Norge pga. krigen i Kosovo. For 2000 er det anslått at mellom 1 000 og 2 000 reiste tilbake. Antall innvandrere fra Irak har også økt sterkt de siste årene. Det kom nærmere 4 000 irakske asylsøkere i 1999, men mange av disse ble først tildelt personnummer og registrert som innvandrere i 2000. På slutten av 1999 ble det innført visse begrensninger i adgangen for irakere til å søke asyl i Norge, noe som førte til at antallet nye asylsøkere gikk kraftig ned.

Nettoinnvandringen fra utviklingsland økte betydelig i 2000, mens nettoinnvandringen fra Øst-Europa gikk noe ned. Nettoinnvandringen fra vestlige industriland gikk også ned og var negativ for første gang på flere år.

Det har lenge vært en tendens til økende flyttestrømmer inn og ut av landet, både blant norske og utenlandske statsborgere. Vanligvis flytter det litt flere norske statsborgere fra enn til landet, men i 2000 økte underskuddet til nesten 3 000 – det største siden 1988-1990. Nettoutflyttingen av norske statsborgere er høyest i år med høy arbeidsledighet. Blant utenlandske statsborgere har det vært et voksende innvandringsoverskudd helt siden 1966, men i 2000 sank dette til ca. 15 000, sammenliknet med 20 000 i 1999 (figur 2)

Stadig flere innvandrere kommer fra Russland. I år 2000 var det ikke noen annet europeisk land som hadde så stor nettoinnvandring til Norge, og i verden for øvrig var det kun fra Irak og Somalia at nettoinnvandringen var større. Innvandringen fra Irak var som nevnt ekstraordinær. Nettoinnvandringen fra Somalia økte litt i 2000, men har holdt seg relativt stabilt på rundt tusen de siste årene.

Migrasjonen til og fra Sverige er særlig følsom for konjunktursvingninger (figur 3). Under konjunktur nedgangen i Norge 1989-1990 sank nettoinnvandringen fra Sverige kraftig. Da var det til og med et underskudd av flyttinger fra Sverige til Norge. Under

Tabell 2. Antall eldre personer i 1000. Registrert 1960-2000 og framskrevet 2010-2050¹

År	67+			67-79			80-89			90+		
1960	328			258			64			6		
1970	420			336			76			8		
1980	514			397			106			11		
1990	605			449			137			19		
1995	621			448			151			22		
2000	617			427			165			25		
	Lav levealder MLMM	Middels levealder MMMM	Høy levealder MHMM	Lav levealder MLMM	Middels levealder MMMM	Høy levealder MHMM	Lav levealder MLMM	Middels levealder MMMM	Høy levealder MHMM	Lav levealder MLMM	Middels levealder MMMM	Høy levealder MHMM
2010	598	609	621	396	401	405	170	175	181	32	33	35
2020	747	778	803	563	577	588	152	165	175	32	36	40
2030	879	941	980	623	649	669	226	255	267	30	37	44
2040	975	1076	1161	682	721	751	248	293	332	45	62	78
2050	946	1076	1202	625	670	709	273	335	394	48	71	99

¹ I de tre framskrivingsalternativene er det bare levealderen (dvs. dødeligheten) som varierer. Ellers har vi forutsatt middels fruktbarhet, middels innenlandsk flyttemønster og middels nettoinnvandring, se <http://www.ssb.no/folkfram/>.

høykonjunkturen på slutten av 1990-tallet økte innvandringen fra Sverige sterkt. Dette ser nå ut til å ha snudd. Innvandringsoverskuddet sank fra 3 600 i 1998 til om lag 500 i 1999, trolig pga. det bedre arbeidsmarkedet i Sverige og til tross for et fortsatt stramt arbeidsmarked i Norge. Ser vi bare på svenske statsborgere sank innvandringsoverskuddet over 3 000 i 1997 og 1998 til snau 1 000 i 1999 og ble til og med negativt i 2. og 3. kvartal 2000 (figur 4). Mange av svenskene som kom til Norge for å få arbeid vender nå altså tilbake.

Antall svært gamle personer

I 2000 var det nesten 620 000 alderspensjonister (personer over 67 år) i Norge. "Eldrebølgen" får stor oppmerksomhet. Bildet er imidlertid ikke entydig, f.eks. går antall personer i pensjonsalder for tiden ned pga. de små fødselskullene fra 1930-årene (tabell 2). Om 5-6 år vil antallet igjen øke, da fødselstallet økte fra slutten av 1930-tallet.

Antall svært gamle personer er spesielt viktig, bl.a. pga. det store pleiebehovet for disse. Tallet på personer over 90 år, f.eks., har økt sterkt de siste årene og vil gjøre det i mange år framover, pga. de store fødselskullene på begynnelsen av forrige århundre. Dessuten bidrar synkende dødelighet til at det blir flere som overlever til de når de eldste aldersgruppene. Antallet over 90 år er mer enn firedoblet fra 1960 til 2000, fra 6 000 til 25 000 (tabell 2 og figur 5).

Utviklingen i antallet av de aller eldste de neste 50 år avhenger nesten utelukkende av dødelighetsutviklingen, da inn- og utvandringen er liten for disse og da det tar lang tid før endringer i flyttestrømmer og fødselstall gir seg utslag på de aller eldste. I de siste

befolkningsframskrivningene fra SSB, som dekker perioden 1999-2050, har vi antatt tre forskjellige scenarier for dødeligheten.² Alle viser at tallet på de aller eldste vil øke svært raskt, særlig etter 2025. Antallet vil i 2050 trolig ligge mellom 50 000 og 100 000, mot 25 000 i dag (tabell 2). Spennvidden i tallene illustrerer imidlertid også den store usikkerheten om utviklingen framover i antall svært gamle personer.

Et moment av teknisk art som påvirker disse framskrivningene, er i hvilke aldre det forutsettes at dødelighetsendringene vil skje. Tidligere antok SSB samme relative dødelighetsnedgang for alle aldre i befolkningsframskrivningene. Det har imidlertid vist seg at dødeligheten ikke endrer seg like raskt i alle aldre. De siste årene har dødeligheten for de aller eldste gått prosentvis mindre ned enn for andre aldersgrupper. Det er til og med tegn på en liten *økning* for menn over 95 år. I framskrivningene for perioden 1999-2050 har vi derfor antatt at dødelighetsnedgangen følger utviklingen på samme måte som i de siste 30-40 år, dvs. med sterkest nedgang for barn og ungdom under 20 år (begge kjønn), for menn 40-70 år, og for kvinner 60-85 år. Dette slår betydelig ut på antallet av de aller eldste. For 2050 f.eks. varierte de forrige framskrivningstallene (for perioden 1996-2050) for personer over 90 år fra 50 000 til 150 000, mot 50-100 000 i de siste framskrivningene (1999-2050). Antall svært gamle og derved pleietrengende personer vil altså øke betydelig i årene framover, men kanskje ikke fullt så mye som tidligere anslått. På den annen side viser SSBs Levekårs- og helseundersøkelser at eldres funksjonsevne har blitt bedre de siste 10-15 år. Dersom denne forbedringen fortsetter vil antall eldre (67+) med nedsatt funksjonsevne bare øke svakt eller gå noe ned de neste 30 år.³

² Forutsetninger mm for befolkningsframskrivningene er beskrevet i <http://www.ssb.no/folkfram/>

³ Grete Botten, Terje P. Hagen og Hans Th. Waaler: Sprekere eldre, rimeligere eldreomsorg? Utgiftsbehovet i eldreomsorgen i perioden 2000-2030 under ulike forutsetninger om eldres funksjonsevne. Skriftserie 2000:6, Senter for helseadministrasjon, Universitetet i Oslo.